

'Laat burgers hun eigen verhaal vinden'

Het archief van de Bijlmerramp moet snel verder open, aldus een net verschenen advies.

Door onze redacteur
Leonie van Nierop

Ruim dertig jaar en vele documentaires en emotionele herdenkingen later, is het boek over de noodlottige vlucht van het vrachtvliegtuig van de Israëlische maatschappij El Al, die eindigde in twee flats in de Amsterdamse Bijlmermeer, nog altijd niet gesloten. Sterker: het gaat mogelijk verder open.

Een jaar geleden vroeg de voltallige Tweede Kamer, middels een motie van Pieter Omtzigt (tegenwoordig lijsttrekker van NSC), het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding (ACOI) onderzoek te doen naar het overheidsbeleid om de archiefstukken over de vliegcrash gedurende 75 jaar geheim te houden.

Deze vrijdag overhandigde het ACOI dat advies aan Omtzigt, in bijzijn van nabestaanden en andere betrokkenen, in Amsterdam-Zuidoost. Bij de ramp op 4 oktober 1992 kwamen zeker 43 mensen om het leven. Honderden rapporteerden na de ramp mysterieuze gezondheidsklachten.

1 | Waarom zit dit archief zo lang op slot?

De Nederlandse Archiefwet verplicht de overheid tot het zoveel mogelijk openbaar maken van informatie. Het ministerie van Infrastructuur besloot echter dat openbaarmaking van het Bijlmerramparchief beperkt moest worden vanwege „het belang van de Staat of zijn bondgenoten“.

Daarbij verwijst het ministerie naar een bepaling in het internationale Verdrag van Chicago uit 1944. Die verbiedt openbaarmaking van onderzoeksgegevens voor een ander doel dan waarvoor ze zijn verzameld, namelijk voor het technische onderzoek naar de oorzaak van een ongeval, ter preventie van soortgelijke ongelukken. Het idee achter de geheimhouding is dat betrokkenen de waarheid kunnen spreken zonder vervolging te hoeven vrezen.

Om óók te voldoen aan de nationale Archiefwet, kwam het ministerie uit op een geheimhoudingstermijn van 75 jaar. Zo'n termijn wordt vaak toegepast bij dossiers die persoonlijke informatie bevatten, dan gaat het bijvoorbeeld over spionnen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op informatie over de Bilderbergconferentie zit een termijn van 50 jaar. Op notulen van de ministerraad 25 jaar.

2 | Wie heeft belang bij openbaarmaking van dit archief?

Omtzigt verzocht het ministerie vorig jaar de geheimhoudingstermijn op 25 jaar te zetten. Want de parlementaire enquête van 1999 liet nog een paar grote vragen open. Bijvoorbeeld over de exacte lading van het vliegtuig, het verdwijnen van de cockpitvoicerecorder en de mannen in de witte pakken die zouden zijn gezien. Die open eindjes leiden nog steeds tot angst en speculatie. Volgens Omtzigt leidt geheimhouding

van het archief ook tot wantrouwen van burgers in instanties.

Sommige bewoners van de Bijlmermeer ervaren de gebrekkige communicatie en nazorg van de overheid en de huidige geslotenheid bovendien als traumatisch. Dit wordt wel 'gelaagd trauma' genoemd: op het trauma van de ramp volgt het trauma van de nasleep.

3 | Wat adviseert het Adviescollege nu?

Het ACOI geeft Omtzigt, na bestudering van al het archiefmateriaal dat is ondergebracht bij het Nationaal Archief in Den Haag, gelijk. „Kunnen we de openbaarheid van het archief vergroten? Daarop is het antwoord eenvoudig: ja. Ja, het kan en ja, het moet“, zo valt te lezen.

Het rapport *Geen afgesloten hoofdstuk* adviseert ook hoe dat kan en moet. De minister van Infrastructuur (Mark Harbers, VVD) moet zo snel mogelijk alle eenvoudig te openbaren informatie vrijgeven, bijvoorbeeld over de politieke nasleep. Dat zijn volgens het rapport 27 van de 91 dossiers, en delen van de rest.

Het gaat bijvoorbeeld om stukken die dateren van ná de afronding van het technische onderzoek naar de oorzaak van de crash, in 1994. Of om stukken die al eerder openbaar werden gemaakt, zoals de transcripten van de communicatie tussen de verkeerstoren en de cockpit, die in 1992 al naar de Kamer werden gestuurd. Of een tv-uitzending van RTL-5.

Gevoeliger materiaal over de oorzaak van de crash, zoals getuigenverklaringen of medische informatie, moet volgens het ACOI opnieuw worden getoetst aan het Verdrag van Chicago, en niet alleen door het ministerie, maar door een nieuwe commissie, die de verschillende belangen van openbaarheid, luchtvaartveiligheid en nabestaanden tegen elkaar afweegt. In die commissie zou ook een vertegenwoordiger van de slachtoffers moeten plaatsnemen.

4 | Zullen nabestaanden dan eindelijk antwoorden op hun vragen kunnen vinden?

In het rapport tempert het Adviescollege alvast de verwachtingen van burgers en journalisten die al decenia zoeken naar uitsluitel over de lading van het vliegtuig: daarover vond het geen nieuwe informatie.

Toch is openbaarmaking van belang, stelt het college. „Dan kunnen mensen met eigen ogen zien wat er in de vrachtbrieven staat en zelf de beoordeling maken of zij dit geloofwaardig achten of niet. Het Adviescollege wil de overheid graag uitnodigen om haar burgers dit vertrouwen te geven. Hen te helpen hun eigen verhaal te vinden en te vertellen.“

Overigens is het advies niet bindend. Vermoedelijk wordt het in de Tweede Kamer besproken, daarna is het aan de minister om er al dan niet naar te handelen.

5 | Hoe luiden de eerste reacties op het advies?

Minister Harbers reageerde vrijdag zuinig. Hij wil wel nagaan welke informatie meteen kan worden geopenbaard, meldde zijn woordvoerder schriftelijk. Maar over een commissie die de gevoelige informatie nog eens afweegt, is Harbers niet enthousiast.

De plek in de Bijlmer waar in oktober 1992 een vrachtvliegtuig van de Israëlische maatschappij El Al neerstortte.

„Dat kan niet zomaar en vergt nader onderzoek. Daarnaast gaat het ACOI met dit deel van het advies verder dan de vraag die aan haar was gesteld.“

Pieter Omtzigt nam het adviesrapport daarentegen dankbaar in ont-

vangst. De NSC-leider roept de minister op niet te wachten op zijn Kamervragen, maar meteen zo'n commissie in te stellen. Het advies is volgens Omtzigt ook relevant voor andere dossiers, zoals de Toeslagenaf-

faire en de ramp met de MH17.

Stadsdeelcommissielid Moenira Luqman (PvdA) is het ACOI dankbaar: „We weten nog steeds niet wat er in die kist zat, maar we weten nu wel dat we worden gezien.“